

NEGOCIADORES DE LA REPÚBLICA. SÍNDICOS Y EMBAJADORES DE VALENCIA Y CERDEÑA (SIGLO XVII), DE MIQUEL FUERTES BROSETA, SANT SEBASTIÀ, UNIVERSIDAD DEL PAÍS VASCO, 2022, 325 P.

Miquel Fuertes, un valor emergent en la historiografia moderna de la Corona d'Aragó, ens presenta aquesta obra relativa a la comunicació diplomàtica dels regnes de València i Sardenya al segle XVII, que permetia que hi hagués una relació fluida entre la Cort i aquests dos regnes en el si de la Corona dels Àustria. Unes relacions que duïen a terme uns emissaris preparats especialment per a aquesta missió, que requeria unes dots comunicatives i de negociació especials per a assegurar la normalitat en el govern i el funcionament institucional adequat dels països de la monarquia.

El llibre de Fuertes es divideix en dues parts. La primera, titulada «El necesario diálogo entre el rey y la República», descriu l'organització i la composició de la monarquia hispànica. Així, en primer lloc descriu l'estructura establerta per al govern dels seus diversos regnes, amb una referència especial a la Corona d'Aragó, en la qual s'integraven els dos territoris als quals es refereix l'obra, en el marc d'un ordre jurídic i institucional en què el poder regi s'exercia amb els límits fixats pel règim constitucional propi d'aquells dominis. Aquest poder, d'altra banda, s'havia de practicar en correspondència amb les necessitats i els interessos dels súbdits, segons la seva expressió individual o a través dels diferents poders locals i territorials establerts. Tots, a la fi, compartien l'interès públic i havien de preservar l'ordre i la pau socials. Això no obstant, el monarca, al capdamunt de l'organització governativa, exercia i desenvolupava el govern assistit per diversos consells i pels seus assessors. De fet, la Corona s'estructurava en diversos consells, en un règim polisinodial, i configurava el que es coneix com a *monarquia composta*, amb uns òrgans col·legials especialitzats en diferents àmbits de gestió per a auxiliar el rei en el compliment de les seves funcions: alguns eren de caràcter territorial (en el nostre cas, el Consell d'Aragó) i d'altres eren especials per raó de la seva funció (el d'Hisenda, el de la Guerra, el de la Inquisició, etc.).

En el segon capítol d'aquesta primera part del volum es descriu el sistema de govern partint de la definició de la *res publica* com a expressió de la cosa i l'interès públics, en definitiva. Aquest règim havia de tenir en consideració les diferents institucions de cada regne d'aquesta monarquia composta, així com els seus drets particulars. Entre aquestes institucions destacaven, com a màxima representació de la generalitat de cada país, les corts, sens perjudici d'altres com, en particular, els municipis (en aquest aspecte, Fuertes estableix també les diferències substancials entre el règim castellà i el de la Corona d'Aragó). Fixat en línies generals el règim institucional de la Corona aragonesa, el nostre autor s'endinsa en la descripció d'altres òrgans de naturalesa representativa estamental, com ara la generalitat o el general de cada regne, i les seves funcions d'ordre administratiu, economicofinancer i fins i tot militar, a més de la conservació i l'observança del dret propi; una institució, d'altra banda, de caràcter permanent, tal com es configura a mitjan segle XIV en els regnes peninsulars

de la Corona d'Aragó, o bé puntual, com es disposa a Sardenya per a la recaptació del donatiu acordat en cada cort. Cal destacar aquí el breu però detallat examen dels diferents estaments i la seva activitat al regne de Sardenya, un àmbit històric poc estudiat fins ara.

Finalment, el llibre se centra en els sistemes de comunicació i interacció entre el rei i els seus súbdits i les institucions de cada país: els mitjans de relació establerts entre ambdues parts. Per a la Corona, aquestes funcions les desenvolupen (no sense crítiques sobre els continus abusos en pro del poder reial) les institucions règies territorials pròpies de cada territori, com el virrei i la Reial Audiència; però el monarca també podia enviar-hi ambaixadors, si la situació ho requeria. Per la seva part, les institucions i els estaments de cada territori disposaven de síndics que també complien aquesta funció d'ambaixada davant de les autoritats reials delegades al mateix territori, com també davant de la cort i el rei directament. Cal destacar que aquesta facultat d'enviar síndics representants també la posseïen tots els estaments de manera individual, així com totes les institucions generals del regne, fins i tot les professionals i corporatives. Encara en aquest cas, els estaments i les institucions regnícoles podien designar uns síndics o procuradors permanents a la Cort i uns altres d'especials o extraordinaris per a qüestions molt concretes. Fuertes els descriu tots, si bé es tracta d'una institució representativa que manca d'un estudi prou complet.

La segona part del volum, «Síndicos y embajadores de Valencia y Cerdeña (siglo XVII)», tracta el tema que dona el subtítol al llibre. En aquest cas, el treball i l'estudi de l'autor se centren en:

— L'elecció dels ambaixadors, síndics i representants institucionals davant la Cort i el rei, amb remissió a la normativa que ho regulava aprovada en Corts i sens perjudici de les especificitats de què gaudissin els estaments considerats individualment, les corporacions municipals i les altres entitats i institucions.

— Les funcions d'aquests síndics, que Fuertes defineix com a negociadors, sempre expressades en l'apoderament corresponent atorgat en cada cas (les credencials respectives).

— Els perfils dels síndics: qualitats (bàsicament, fidelitat, saviesa i suficiència), edat mitjana (sobre la quarantena, però podien ser més joves) i privilegis (certa preeminència en el tractament i els honors —fins i tot escut propi).

— La gestió dels negocis davant la Cort, les instruccions dels estaments i les institucions que es representen, i les comunicacions i la correspondència, així com els successius i puntuals informes.

— L'audiència amb el rei —tema especialment rellevant—, un tràmit gens fàcil i revestit d'un protocol estricte: la seva preparació, l'elaboració d'un memorial que s'havia de presentar i que havia de recollir tot el que se li havia de fer saber, la seva celebració, amb el lliurament de credencials i poders, etc.

— La relació necessària amb els «validos» i els ministres del rei cosa especialment

important després de l'audiència amb el monarca per tal de garantir el compliment del que s'acordés.

Encara dins d'aquesta segona part del llibre, mereix una menció especial el capítol dedicat al Consell d'Aragó i a la seva relació tant amb València com amb Sardenya. Amb aquest Consell, sards i valencians tractaven molts temes, de vegades fins i tot algun dels que corresponien a altres consells particulars segons l'àmbit temàtic. A més, hi participaven amb el grau de secretaris oficials dels dos regnes, els quals, a més d'assessorar el rei en tot el que afectava el seu govern (amb els seus informes i vots), també feien d'intermediaris entre els ambaixadors i els seus i altres consells de la monarquia. En aquest cas, ells rebien els memorials i informes que els representants dels sards i els valencians havien de presentar al rei, i podien influir, òbviament, en la resolució dels afers de què es tractés.

Per a acabar, sobre els negocis que es tractaven a la Cort, per motius ben diversos aquí l'autor distingeix i diferencia les ambaixades valencianes de les sardes:

— En el primer cas, en distingeix de dos tipus: una sobre els afers de govern, l'observança del dret i el respecte de les institucions pròpies (súpliques i protestes), i una altra de relativa als afers de protocol i cortesia, com ara les felicitacions (per qüestions de tipus familiar, per exemple) i el condol, però també altres de caràcter més simbòlic.

— En el cas de Sardenya, com que les Corts s'hi celebraven sense la presència del rei, a més de les funcions anteriors s'hi afegien les ambaixades especials que es feien per a demanar al monarca l'aprovació de la legislació pactada en Corts o bé per a comunicar-li els donatius acordats pels estaments.

Com a complement a tot això anterior, Fuertes incorpora un breu capítol referent a les comunicacions amb la Cort als segles XVIII i XIX des de la sanció dels respectius decrets de Nova Planta valencià (1707) i sard (1717) i en el context d'una nova monarquia: l'absoluta borbònica i la constitucional, respectivament. Sardenya, però, des del 1720 ja es trobava sota la sobirania de la dinastia reial dels Savoia, que en principi va respectar les peculiaritats juridicoinstitucionals anteriors.

El volum s'enriqueix amb sengles relacions dels síndics i ambaixadors valencians i sards davant la Cort hispànica des del segle XVI.

L'obra que presentem, doncs, és una aportació important per al coneixement més complet de les representacions dels regnes davant el rei i la Cort. Un àmbit poc desenvolupat en general i menys particularment en relació amb València i Sardenya. I, en aquest cas, voldria expressar explícitament que el treball adquireix major rellevància per l'escàs coneixement historiogràfic que es té sobre aquest regne mediterrani i la seva participació i integració en la Corona d'Aragó i en el si de la monarquia hispànica. En conjunt, cal felicitar Miquel Fuertes per aquesta valuosa aportació a l'estudi de

les nostres institucions, però esperem nous fruits de la seva tasca de recerca, que ens consta que està en ple i intens desenvolupament.

Josep Serrano Daura